

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cvrsvs Theologici ...

Ea Brevitate Conscriptus, Qvam Tot Tantarvmqve Rervm Amplitudo Et
Varietas Patitvr ...

Quas Secunda Secundæ Et Tertia Pars Divi Thomæ Complectitvr -
Qvæstiones Insvper Ad Mores, & praxim spectantes, maximè circa
Sacramenta, accuratè declarantur

Carleton, Thomas Compton

Leodii, 1664

Disputatio XXIV. De Æquivocatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13826

DISPUTATIO VIGESIMA QUARTA.

De Æquivocatione.

DEV M mentiri non posse, nec falsum per se vel per alium ullo modo testificari, Disputatione præcedente ostendimus, Id namque primam veritatem, summamque ejus in dicendo auctoritatem dedecere, lumine natura est compertum. Nunc ergo ulterius inquirendum, an sicut mentiri, ita etiam æquivocare, Deo, infinitaq; illius veracitati repugnet, & num si amphibologicè loqueretur, ejus infallibilitas, & in dicendo integritas sinceritasque imminueretur; qui enim ambiguus, variasque continentibus significationes verbis utens, alium in errorem ac deceptionem fraudulentè inducit, perinde quoad hoc facere videtur, ac si mentiretur. Quid mihi hac in parte verisimilius videatur, hac Disputatione aperiam.

SECTIO PRIMA.

An inter loquendum licitum aliquando sit uti æquivocatione.

I. Tribus fore modis contingit æquivocatio, verbis, compositione, & restrictione.

ÆQUIVOCATIO, seu alio modo loqui, quam auditores intelligant, tribus ut plurimum modis contingit: primò si quis verbis utatur æquivocis, seu duplicem sensum habentibus. Secundo dum verbo proferuntur, quæ in sensu etiam ordinario verum sensum faciunt, ex eorum tamen collocatione oritur ambiguitas, sicque uti proferuntur æque apta sunt falsum sensum in intellectu audientis generare quam verum, ut in dicto illo, *Ibis redibis nunquam in bello peribis*: & in vulgari exemplo, *Aio te Æacida Romanos vincere posse*. Tertio provenire potest æquivocatio ex restrictione mentali, quæ tunc contingit, quando verba quæ quis exterius profert sunt falsa, juncta tamen aliis quæ loquens interius retinet, sibi que in mente format, sunt vera: si quis, exempli gratia, de re aliqua interrogatus dicat se nescire, subintelligendo, ut tibi dicam, aut quid simile, in quo casu voces internæ externas restringunt ad sensum particularem, cum tamen audiens illa intelligat universaliter: & in hoc postremo præcipua consistit difficultas. Alius æquivocandi modus ponetur infra, Sect. 3. num. quarto.

Vide vocetur restrictio mentalis.

II. Licet ex justa causa per amphibologiam æquivocare.

Prima Conclusio: Duobus primis modis, nempe utendo verbis quæ duplicem habent significationem, vel sermonem proferendo, qui ratione collocationis verborum est ambiguus,

R. P. Comptoni Theol. Schol. Tom. II.

quamvis in nullo ex illis verbis sit ambiguitas, licitum est ex justâ causâ æquivocare: si tamen id sine justâ causâ fiat, erit peccatum veniale contra veracitatem: ita Sylvester verb. Juramentum, Navar. cap. 12. num. 8. 9. & 19. Valentia 2. 2. D. 5. q. 13. punct. 2. §. *Nilominus*, Suarez tomo 2, de Relig. libro 3. de Juramento, cap. 10. & 11. Sanchez libro 3. in Decal. cap. 6. num. 12. Lessius de jure & justitiâ, cap. 42. dub. 9. n. 47. Toletus lib. 4. Summæ, cap. 21. n. 9. Sayrus in Thesuro, libro 12. cap. 17. num. 24. Mald. 2. 2. tract. 10. cap. 6. dub. 7. Reginaldus lib. 18. cap. 7. Coninck Disp. 10. dub. 3. num. 47. & alii passim. Ratio conclusionis est; hic enim verba quæ proferuntur, aliquem verum sensum faciunt, unde quisquis iis ad hunc sensum utitur non dicit falsum, nec mentitur, quamvis audiens, in alio illa sensu accipiat, quam loquens intendat, & hoc pacto in errorem inducatur.

Summa pro hac sententia est auctoritas.

Id vero circa hanc conclusionem observandum, in quibusdam casibus nullo modo licitum esse uti æquivocatione, sed gravem omnibus incumbere obligationem verba in eo sensu proferendi, quo ea putat ab auditoribus intelligenda. Hoc autem variis modis contingit: primò, quando à superiore vel iudice legitime de re aliqua interrogamur, nosque is ad quesitum jubet respondere, tunc namque sincerè, & sine æquivocatione responsionem dare tenemur, & in eo sensu, quo ille nos legitime interrogat. Deinde si de rebus Fidei, & aliis magni momenti quis esset instruendus, maxime si ex officio hoc facere teneamur, amphibologia omnis & æquivocatio est vitanda: imo si quis æquivocè loquendo alium

III. In quibusdam casibus non est licitum uti æquivocatione.

Casus varius in quibus nullo modo usurpanda est æquivocatio.

TOM. II.

in errorem circa Fidem aut religionem induceret, vel etiam ad peccandum contra iustitiam & alias virtutes, si quis, inquam, sic æquivocaret, hæc eius æquivocatio ad vitia virtutibus illis contraria indirectè saltem spectaret. In contractibus etiam faciendis abstinendum ab æquivocatione, ac denique quoties ex ambiguis hujuscemodi locutionibus grave aliquod incommodum audientibus accideret.

In contractibus non loquendum amphibologice.

IV. Licitum est interdum æquivocatione uti per restrictionem mentalem.

Secunda Conclusio: Probabilis etiam mihi videtur licitam esse æquivocationem per restrictionem mentalem, hoc est, quando verba exterius prolata sunt falsa, juncta nihilominus verbis quibusdam internis, quæ quis in mente retinet, faciunt sensum verum, ut numero primo est declaratum. Contrarium huic conclusioni tenet Caietanus 2. 2. quæst. 89. art. 7. Sotus libro octavo de Iustitiâ, quæst. 1. art. 7. Azor Tomo 1. Moral. lib. 11. cap. 4. quæst. 5. Coninck citatus, qui licet æquivocationem duobus primis modis numero primo positus admittat, negat tamen licitè fieri posse per restrictionem mentalem. Sanchez etiam, quamvis hanc conclusionem teneat, ait tamen hunc æquivocandi modum non esse ita probatum, ac duos præcedentes.

V. Ostenditur æquivocationem per mentalem restrictionem non esse mendacium.

Ratio conclusionis est: Mentiri siquidem, ut Disputatione præcedente, Sectione primâ dixi, est contra mentem ire, ac proinde in eo situm est mendacium, quod sit dissonantia seu difformitas verborum à mente, & ut quis intendat veritatem, quam mente concipit, verbis negare: qui autem hoc modo cum restrictione loquitur, non intendit quidquam verbis affirmare aut negare contrarium illi, quod habet in mente, sed solum id inadæquatè manifestare quod interius concipit. Confirmatur: si enim quis aliis audientibus verba quædam proferat, quæ falsum sonant, & eandem propositionem continuaret, verba quædam submissâ voce adjiciens, per quæ propositio redderetur vera, non mentiretur, quamvis alii ex propositione illius inadæquatè tantum auditâ occasionem inde capiant errandi, ergo similiter in præsentia.

Hoc modo æquivocanti non dicit id quod non habet in mente, sed dicit inadæquatè quod habet.

VI. Sicut factus aliquid celans aut simulans non mentitur, ita nec verbis.

Confirmatur secundò: Nam ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 111. art. 1. si quis gressus aliquantum versus locum aliquem dirigat, quo tamen ire, seu pertingere non intendit, sicut Christus Lucæ 24. finxit se longius ire, hic non mentitur, cum mens ipsius non sit factò illo significare se animum habere ad locum illum eundi, sed solummodo intendit hoc faciendo celare animum quem habet eundi aliò, vel quid simile, ergo sicut hic non mentitur factò, ita nec alter verbis. Ex gravi ergo causâ licitum est uti restrictione mentali: quòd verò audiens inde decipiatur, nil refert; habet enim hic jus ad sic loquendum, nec cum gravi suo incommodo abstinere ab hujusmodi locutione tenetur. Quod supra de simplice assertionem diximus idem affirmat Sanchez citatus de Juramento.

VII. Sine restrictione mentali vitari nequeunt interdum gravissima incommoda.

Denique varii casus sunt, in quibus non nisi per hujusmodi restrictionem gravissima incommoda vitari possunt, ut si maritus à confessario uxoris petat an uxor ipsi confessâ sit adulterium, in hoc inquam casu non videtur negari posse, quin liceat confessario id negare, quamvis adulterium reipsa sit confessâ: si enim nihil respondeat, vel ut aliqui volunt, eum reprehendat, quod rem hujuscemodi petat, perinde erit frequenter ac si fateretur, præsertim cum non tardè noverit maritus confessarium illius esse naturâ,

Quid faciendum si maritus à

ut si revera adulterium non fuisset confessâ, illico absolute negaret, sicque nisi in hoc casu neget, proderet confessionem, si autem neget, & non utatur mentali restrictione, mentietur. Vide Sanchez loco citato, ubi varia hujuscemodi exempla in hanc rem adducit.

Sacerdos petat, an uxor ipsi sit adulterium.

Tertia Conclusio: Non homines tantum, sed etiam Deus uti potest æquivocatione. Ratio clara habetur ex dictis; si enim, ut ostensum est, in æquivocatione nihil appareat inhonestum, non est cur Deo repugnet. Confirmatur: æquivocare, ut dixi, est loqui in sensu ambiguo seu dubio, ita ut viro etiam prudenti verus sensus non appareat, Deum autem hujusmodi sermone usum sæpius in divinis literis fuisse constat ex Scripturæ sacræ interpretibus, qui in vero multorum divini Verbi testimoniorum sensu assignando non parum ad hunc usque diem inter se dissentiant.

VIII. Nihil obstat quo minus Deus uti possit æquivocatione.

Deus in sacris Literis sæpè videtur usus æquivocatione.

Secundò probatur Conclusio: non enim videtur negari posse, quin Christus in Scripturâ interdum usus sit restrictione mentali: sic namque Joan. 7. v. 8. dixit Ego non ascendo ad diem festum istum, ad quem tamen tunc ascendit, quod videtur sine restrictione aliqua mentali dici non potuisse. Deinde Marci c. 13. v. 32. discipulis suis dixit Christus, De die autem illâ vel horâ nemo scit, neque Angeli in celo, neque Filius, nisi Pater: seu ut alius Evangelista habet, nisi solus Pater. Cum ergo indubitatum sit Christum quâ hominem, tempus judicii generalis scivisse, aliqua hic intervenire necessariò debuit restrictio, ut scilicet Christus diceret se diem illum vel horam non scivisse ut eam aliis narraret, vel vi naturali humanitatis, aut quid simile. Angelus etiam Raphaël Tobia 5. v. 7. dixit se esse ex filiis Israël, & postea, v. 18. ait idem, Ego sum Azarias Anania magni filius. Multa insuper dixit Judith Holoferni, quæ nisi per restrictionem aliquam mentalem, non videntur à mendacio excusari posse: & idem de aliis quibusdam Scripturæ locis dicendum. Quare S. Gregorius lib. 26. Moral. cap. 7. sic habet: Humana aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant. Divina verò judicia talia esse audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Capite etiam eodem ait S. Doctor verba specie tenus videri sæpè hominum iudicio aberrare à veritate, & tamen vera esse ideo, quia quatenus compaginantur in cordis cardine, veritati concordant: manifestum ergo videtur eum admisisse æquivocationem per restrictionem mentalem.

IX. Ostenditur Christum usum esse restrictionem mentalem.

Varia locutiones Scripturæ, in quibus canitur mentalis restrictio.

Divi Gregorius Magi dictum pro restrictione mentali.

Id verò notandum cum Suarez tomo secundo de Religione, libro 3. de Juramento, cap. 10. n. 4. non quamcunquè restrictionem mentalem sufficere ad excusationem hujusmodi verborum à mendacio, sed verba in mente retenta talia esse debent, ut materiæ de qua tunc est sermo, & verbis exterioribus sint proportionata, ita ut si voce proferrentur, & aliis verbis, quæ jam prolata sunt, conjungerentur, verum cum eis sensum facerent, & congrua daretur responsio. Hinc ut rectè advertit Vasquez 1. 2. quæst. 103. art. 4. Disp. 82. cap. 4. n. 29. non foret hujusmodi æquivocatio, si quis interrogatus utrùm comedisset, responderet non comedi, per hæc voces intelligi volens se non dormivisse: hæc inquam, non foret æquivocatio, sed mendacium, si verè comedisset; non enim est in cuiusvis potestate verborum significationem mutare, & primâ destructâ, aliam imponere.

X. Restrictio verbis concepta debet esse proportionata verbis exterioribus prolatis.

Non est peccatum nisi significatio verborum mutare.

SECTIO SECUNDA.

Argumentorum solutione ostenditur licitum subinde esse uti equivocatione.

I. OBJICIES primò: In equivocatione tanta est deformitas, atque in oratione, qua directè dicitur falsum, æquè enim homines per equivocationem falluntur, ac per mendacium, nec minùs per illam, quàm per hoc vilescit auctoritas loquentis, & convictus humanus. æquè destruitur, ergo vel utrumque licitum erit, vel neutrum. Respondetur, negando antecedens; in mendacio siquidem, seu dictione falsi vilitas quædam est ac monstruositas, quæ personam hoc agentem reddit contemptibilem; in equivocatione autem semper dicitur verum, quamvis veritatem illam non semper audiens percipiat, cum ergo hic non violetur, sed tantùm celetur veritas, quod interdum quis iustam habet causam faciendi, & utatur jure suo, nulla est turpitudò nec inhonestas.

In equivocatione dicitur semper verum, in mendacio nunquam.

II. Ad id quod addebatur de convictu humano, Respondeo, cum equivocatio non nisi ex gravi causâ usurpari possit, ubi nulla talis causa cernitur, non est cur quis timeat, ne verbis ejus quicum loquitur subsit equivocatio, sed moralem habet certitudinem, nullam vel amphibologiam vel restrictionem in illius sermone contineri, ad convictum vero humanum non est hic necessaria certitudo metaphysica, sicut nec in aliis rebus est necessaria, sed ad hoc ut securè cum hominibus versemur, sufficit quoddam eorum probitate moraliter nobis constet, nempe eos bona nostra non rapturos, nec aliam injuriam illaturos, quamvis hac de re non habeamus certitudinem metaphysicam. Deinde quemadmodum communiter docent omnes, licitum scilicet in quibusdam casibus esse bona aliis & etiam vitam nonnunquam auferre, & tamen hinc non destruitur convictus humanus, ita nec ex eo destruetur, quoddam in quibusdam casibus licita sit equivocatio.

Ad convictum humanum non requiritur certitudo metaphysica.

III. Objicies secundò: Qui in alio sensu interroganti respondet, quàm is interrogat, mentitur, cum simulet se facere quod non facit, ergo hujusmodi respondendi modus est illicitus. Respondetur nullam hanc intervenire simulationem illicitam: quòd verò quis interdum responsionem det, veram quidem, sed non integram, utitur jure suo, quod hic & nunc habet ad celandam veritatem. Omnis ergo simulatio non est mala, nec illicita, Christus enim finxit seu simulavit se longius ire, sic Angelus Raphael simulavit se esse hominem, Josue item simulavit fugam ante Regem Hai, viri etiam quique sanctissimi simulatione, ut constat, non semel sunt vsi. Sicut ergo in factis, ita & in dictis simulatio omnis non est mala, nec improbanda; sed ea solummodo quæ fit ex intentione significandi falsum, ac proinde de hac solâ simulatione loquitur Sanctus Thomas 2. 2. quæst. III. art. 1. Corpore, quando dicit, simulare se facere quod non facit, esse mendacium. Adde, qui per restrictionem respondet, ut dixi, non simulat se respondere, sed verè respondet, quamvis alter responsionem plenè non percipiat.

Omnis simulatio vel in verbis vel in factis non est improbanda.

Objicies tertio: Quando quis utitur restrictione mentali, ut si interrogatus utrum hoc vel illud fecerit, respondeat se non fecisse, intelligendo, quantum tibi teneor dicere; verba exterioris prolata sunt falsa, cum id significant quòd non ita se habet à parte rei, ergo qui ea profert mentitur, cum scienter dicat falsum.

Respondetur veritatem vel falsitatem propositionis alicujus non ex unâ tantùm ejus parte defumendam esse, sed ex totâ propositione; nec enim judicium de illius veritate aut falsitate ferri potest, donec absolvatur, alioqui in hac propositione, Christus habet corpus æereum; prima tria verba erunt vera, omnes nihilominus dicunt eum absolutè verum non protulisse, veritas quippe, non ex parte propositionis, sed ex tota, ut dixi, est defumenda. Cum ergo verba, quæ exterioris proferuntur, unam faciant propositionem cum iis, quæ loquens sibi format interioris, & in mente retinet, simpliciter vera est illius responsio: sicut Sectione præcedente num. 5. de illo diximus, qui altè quædam, alia submissâ voce diceret, ut ibi est declaratum. Adde hunc non contra mentem ire, cum non intendat id quod in animo habet negare, sed inadæquatè tantùm manifestare; in hoc autem utitur jure suo, licet enim ut plurimum illa verba, & eo modo proferre loquens debeat, ut ab audiente mens ejus facilè capiatur, & hic sit finis primarius loquendi, alii tamen sunt fines secundarii, ut ad celandam veritatem &c. quos aliquando adhibere licitum est, & non directè semper & plenè quæsito respondere. Sed hinc

Objicies quartò: Cum notum sit equivocationem justis de causis esse licitam, timere semper quis potest, ne subsit verbis ejus qui respondet equivocatio, suspicari enim interrogans potest an alter sincerè ac directè, & non potius truncatè & per amphibologiam, ac figuratè loquatur. Respondetur, cum, ut dictum est, equivocatio non nisi raro & gravibus de causis sit licita, non est cur quis hac de re metuat, sed moraliter certus esse potest eum quicum agit non uti equivocatione, sicut non est cur suspicetur eum, qui passim habetur Catholicus aut ejus parens, non esse catholicum aut parentem, quamvis absolutè contrarium possit accidere.

Objicies quintò: Etsi, ut Disputat. præcedente, Sect. 2. num. 4. de mendacio dixi, etsi, inquam, in hominibus vel etiam in Angelis, ob necessitatem gravis alicujus incommodi evitandi permitti posset equivocatio, in Deo tamen nulla est hujusmodi necessitas, potest namque facillimè cogitationes divertere, ne quis id petat, quod ipse in communi & vulgari sensu non vult dicere, ergo quicquid sit de creaturis, Deus tamen honestè equivocare non potest. Respondetur, etsi Deus utendo potentia sua absolutâ, & miraculosè impedire creaturam rationalem possit, ne illa ab ipso quærat ad quæ directè non vult respondere, in universi tamen administratione non tenetur uti miraculis: unde non minùs, ubi vult, equivocatione uti potest quàm creaturæ. Ratio autem cur Deus mentiri non possit, etiamsi in hominibus admitteretur interdum licitum esse mendacium, est, ut loco citato, num. 5. dixi, quia vilesceret ejus dignitas, & summam suam auctoritatem amitteret, ut ibi latiùs est declaratum.

Objicies sextò: Etsi, ut Disputat. præcedente, Sect. 2. num. 4. de mendacio dixi, etsi, inquam, in hominibus vel etiam in Angelis, ob necessitatem gravis alicujus incommodi evitandi permitti posset equivocatio, in Deo tamen nulla est hujusmodi necessitas, potest namque facillimè cogitationes divertere, ne quis id petat, quod ipse in communi & vulgari sensu non vult dicere, ergo quicquid sit de creaturis, Deus tamen honestè equivocare non potest. Respondetur, etsi Deus utendo potentia sua absolutâ, & miraculosè impedire creaturam rationalem possit, ne illa ab ipso quærat ad quæ directè non vult respondere, in universi tamen administratione non tenetur uti miraculis: unde non minùs, ubi vult, equivocatione uti potest quàm creaturæ. Ratio autem cur Deus mentiri non possit, etiamsi in hominibus admitteretur interdum licitum esse mendacium, est, ut loco citato, num. 5. dixi, quia vilesceret ejus dignitas, & summam suam auctoritatem amitteret, ut ibi latiùs est declaratum.

Objicies septimò: Etsi, ut Disputat. præcedente, Sect. 2. num. 4. de mendacio dixi, etsi, inquam, in hominibus vel etiam in Angelis, ob necessitatem gravis alicujus incommodi evitandi permitti posset equivocatio, in Deo tamen nulla est hujusmodi necessitas, potest namque facillimè cogitationes divertere, ne quis id petat, quod ipse in communi & vulgari sensu non vult dicere, ergo quicquid sit de creaturis, Deus tamen honestè equivocare non potest. Respondetur, etsi Deus utendo potentia sua absolutâ, & miraculosè impedire creaturam rationalem possit, ne illa ab ipso quærat ad quæ directè non vult respondere, in universi tamen administratione non tenetur uti miraculis: unde non minùs, ubi vult, equivocatione uti potest quàm creaturæ. Ratio autem cur Deus mentiri non possit, etiamsi in hominibus admitteretur interdum licitum esse mendacium, est, ut loco citato, num. 5. dixi, quia vilesceret ejus dignitas, & summam suam auctoritatem amitteret, ut ibi latiùs est declaratum.

Objicies octavò: Etsi, ut Disputat. præcedente, Sect. 2. num. 4. de mendacio dixi, etsi, inquam, in hominibus vel etiam in Angelis, ob necessitatem gravis alicujus incommodi evitandi permitti posset equivocatio, in Deo tamen nulla est hujusmodi necessitas, potest namque facillimè cogitationes divertere, ne quis id petat, quod ipse in communi & vulgari sensu non vult dicere, ergo quicquid sit de creaturis, Deus tamen honestè equivocare non potest. Respondetur, etsi Deus utendo potentia sua absolutâ, & miraculosè impedire creaturam rationalem possit, ne illa ab ipso quærat ad quæ directè non vult respondere, in universi tamen administratione non tenetur uti miraculis: unde non minùs, ubi vult, equivocatione uti potest quàm creaturæ. Ratio autem cur Deus mentiri non possit, etiamsi in hominibus admitteretur interdum licitum esse mendacium, est, ut loco citato, num. 5. dixi, quia vilesceret ejus dignitas, & summam suam auctoritatem amitteret, ut ibi latiùs est declaratum.

IV. Veritas aut falsitas propositionis non ex unâ ejus parte defumenda est, sed ex totâ.

V. Accipi debet tota propositio, ut quis de illius veritate judicet.

Vient restrictio mentali non mentitur, quia non se contra mentem.

VI. Quod equivocatio interdum sit licita non est cur passim homines sint solliciti ne decipiantur.

VII. Etsi Deus possit omnes occasiones equivocandi vitare, ad hoc tamen non tenetur.

Differencia in Deo circa equivocationem & mendacium.

SECTIO TERTIA.

Alia quædam circa æquivocationem, & mendacium.

I. Ex eo quod Deus possit æquivocare, nihil inimitur auctoritas Scripturæ.

QUÆRES, si Deus, ut diximus, possit æquivocare, quomodo non enervatur Fides Scripturæ, quid enim scimus an Deus dum in eâ loquitur, non æquivocet, sicque omnia erunt dubia & incerta, nec habebimus in quo figamus pedem, cum firmissimo hoc divinarum literarum solatio orbemur. Respondetur, ad hoc ut firmiter aliquid ob divinam auctoritatem credamus, non est necessarium, ut vel de re revelatâ, vel etiam de revelatione habeamus certitudinem metaphysicam, sic enim, ut in superioribus dictum est, Fides esset evidens, sed ad hoc ut Fides suam habeat infallibilitatem, sufficit quod motiva credibilitatis ejusmodi sint, quæ moralem faciant certitudinem, hanc esse Scripturam, seu locutionem & Verbum Dei, & Deum in hoc sensu esse locutum, & si revera sit eo sensu locutus, actus huic locutioni innixus erit actus Fidei.

II. Non rudis tantum, sed prudentissimi possunt per æquivocationem decipi.

Ex dictis totâ hac Disputatione infero, non solum tali homines oratione æquivocando uti posse, ut rudis quispiam occasionem inde capiat deceptionis, sed ut etiam prudentissimi quique, & maxime sagaces per eam non rectè intellectam fallantur. Sic Tobias Raphaelis dictis fuit deceptus: sic Isaac post tantam adhibitam diligentiam, nam varias adhibuit interrogationes, palpavit, &c. illo filii sui factio in errorem fuit adductus.

III. Mentalis restrictio licet nunquam sit mendacium, potest tamen esse peccatum.

Quamvis verò restrictio mentalis nunquam sit mendacium, si tamen eâ utatur quis sine justâ causâ est peccatum, quisquis enim illam absque necessitate adhibet, facit injuriam alteri, cum scilicet in errorem ac deceptionem injustè adducendo, quæ injuria major est vel minor prout res, circa quam is decipitur, est majoris momenti, graviusque inde damnum ei accrescit. Utrum autem injustè uti restrictione sit peccatum commissionis an omissionis non ita cõstat inter Theologos, Sanchez namque citatus numero 16. & Valentia censent esse quodammodo peccatum omissionis, veritatem scilicet abscondendo dum eam manifestare quis tenetur. Alii nihilominus existimant potiùs esse peccatum commissionis, & per illud violari præceptum negativum non decipiendi alios, estque licet non formaliter, æquivalenter tamen mendacium.

IV. Quartus modus æquivocandi per locutionem tantummodo materialem.

Præter tres illos modos æquivocandi, supra, Sectione primâ; numero primo positos, quartum addunt aliqui, ut nimirum etsi quis de re aliqua interrogatus verba exterius proferat, in quibus plena & integra continetur responsio, qui tamen hæc verba proferat intendit vel per aliqua illorum, vel etiam per omnia non loqui. Unde iniquiant hi auctores, quantumvis verba illa sint

falsa vel ambigua, qui tamen iis hoc modo utitur nec mentitur, nec æquivocat, quia non loquitur. nec quidquam per ea intendit significare, sed merè illa proferat materialiter, & animi gratiâ, seu ad exercendam vocem, aut quid simile: quare cum mentiri & æquivocare sit taliter loqui, hic verò omnino non loquatur, clarum videtur eum nec æquivocare nec mentiri, cum non habeat animum propriè loquendi, quem tamen aiunt ad locutionem esse essentialiter necessarium.

Quæres: Si quis nullo alio præsentente verba exterius apud se proferat menti contraria, utrum mentiat? Inprimis posse aliquem sibi exterius loqui, indubitatum videtur, ut ostendi Disp. 42. Logicæ, Sect. 2. num. 4. & in divino officio dicimus: *Benedic anima mea Dominum* &c. unde si quis hæresim internam, quam in mente habet, exterius vel verbis apud se solum proferat, vel scripto, committeret peccatum consummatum hæresis, & poenas hæreticis statutas incurreret. Probabilius tamen videtur eum, qui hoc modo sibi loquitur, non mentiri, veracitas enim est quædam fidelitas, fidelitas autem, ut in factis ita etiam in dictis est ad alterum, & quædam pars justitiæ. Quod si quis ita apud se solum verba externa falsa proferret, ut ea ad alios sub conditione dirigeret, casu scilicet quod adsint & audiant, quamvis revera nullus adsit, affecto mentiretur, non effectu. Lorca tamen Disputatione septimâ, num. 2. sine dicit sic apud se solum loquentem, seu verba falsa scienter proferentem mentiri, & si hoc etiam modo apud se solum jureret, committere peccatum perjurii.

Quæres secundo: An qui voces falsas coram aliis proferat, sciens neminem ex audientibus fidem ejus dictis habiturum, an inquam mentiat, hic enim cum sciat dicta sua ab aliis non esse credenda, non videtur habere animum generandi in illorum mente opinionem falsam, aut notitiam, quam ipse non habet, aliis communicandi, ergo non it contra mentem, & consequenter non mentitur. Respondetur, si ille prius quàm verba illa falsa coram aliis proferat, faciat protestationem se per voces illas non intendere quidquam significare, sed verba merè materialiter proferre; & revera hoc modo ea proferat, non mentitur, & si eodem modo apponeret juramentum, non juraret, multo minus pejeraret. Si autem verè loquatur, nullumque signum edat se non intendere, aliud ab eo quod habet in mente significandi, probabilius videtur eum mentiri, ad hoc enim, ut Disputatione præcedente, Sectione primâ, numero primo dixi, non est necessarium ut habeat expressam & formalem intentionem fallendi, seu aliud quàm quod ipse in mente concipit, iis significandi, sed sufficit intentio radicalis, nempe profereudi scienter propositionem falsam, quæque ex se apta sit notitiam falsam in aliorum mentibus generare, & occasionem dare deceptionis, quamvis ipse hujusmodi deceptionem formaliter non intendat.

